

De Kapel OLV van Bijstand

Eén van de weinige historische en beschermde monumenten in onze gemeente is de kapel van 1703 t.e.v. O.L.Vrouw van Bijstand aan het kerkhof.

De kapel was er reeds toen het kerkhof aangelegd werd in 1870.

In een notarisakte van notaris Franciscus Van Heymbeeck (1) uit 1821 die bewaard wordt in het Rijksarchief te Ronse wordt Maire Matthias de Ruddere vermeld als eigenaar van de kapel en de omliggende grond en bomen (boomcathyl), groot 15 roeden en 50 ellen, nieuwe Nederlandse landmaten, gelegen op de Cruyscouter (huidige Houtmarkt). Het perceel grensde "oost aan Pieter De Meyer, noord de erfgenamen Grootvriendt, Jan Baptist Van den Bruele en zuid 'de straete".

De eigenaar schenkt de kapel "aen en in profyte van den bureau van weldadigheid". Hij stelt de uiteraard voorwaarden o.a. "de capelle nooyt te laeten vervallen of verslegten maer ter contrarie dezelve tot haere conservatie wel en behoorlijk te onderhouden en de jaerlijksche grondlasten ten behoorlyken tyd te kwyten...".

De akte werd opgesteld op het bureau van Mathias de Ruddere (2), "maire van Haaltert en woonende binnen de stad Aelst residerende in Aelst". Ze werd getekend door burgemeester de Ruddere, Jan Baptist Van den Bruele en herbergier Jean François Van Lierde, getuigen, en de notaris op 11 oktober 1820.

(Mededelingen Heemkundige Kring Groot-Haaltert - 3-maandelijks ledenblad
29e jaargang 2009 - nr. 1)

De Kapel Maria-van-Bijstand (ook Kapel van O.L. Vrouw ter Heyden genoemd) is een laat-barokke kapel, gelegen aan de Houtmarkt in Haaltert en maakt deel uit van de toegang tot de begraafplaats van Haaltert. De kapel is opgebouwd met bakstenen in combinatie met zandsteen. De voorgevel bestaat uit twee pilasters waarboven een kroonlijst die als basis dient voor een krul- en trapgevel met driehoekig fronton. De deur heeft een zandstenen omlijsting met daarboven een cartouche met het bouwjaar 1703 en de tekst *Maria Van Bystant B.V.O.*. In de zijgevels bevinden zich twee rondboogvensters. De kapel heeft een leien zadeldak en dakruiter met klok en metalen kruis. Het altaar met het beeld van Maria-van-Bijstand is in barokstijl.

Oorspronkelijk stond hier een hoevekapelletje nabij 't *Hoef ter Heyden*. Het was dan bekend als "capelleken van Onse Lieve Vrouw ghe-naemt ter Heyden". Wegens de vervallen staat ervan werd in 1703 een nieuwe kapel gebouwd. Tijdens het Franse bewind werd de kapel verkocht en voor allerlei doeleinden gebruikt. In 1821 was het met de omliggende grond eigendom van een zekere Matthias de Ruddere. Later werd de kapel door de gemeente aangekocht. In 1869 werd op de omliggende grond de gemeentelijke begraafplaats aangelegd omdat het kerkhof rond de Sint-Gorikskerk werd ontruimd. Het oorspronkelijke Mariabeeldje werd in 1974 gestolen en vervangen door het huidige beeld van O.L.V. van Bijstand. De kapel werd in 1948 als beschermd monument geklasseerd.[1]

Wij weten dat in die omgeving één van de belangrijkste hoeven van Haaltert gesitueerd was, nl. 't Hoef ter Heyden. Het oorspronkelijke kapelletje was waarschijnlijk het hoevekapelleken.

De oudste benaming is dan ook "Ons Lieve Vrouwe ghenaeemt ter Heyden".

In het RAG vinden wij een akte uit 1669 met de beslissing een nieuwe kapel te bouwen.

"Alsoo het capelleken van Onse Lieve Vrouwe ghenaeemt ter Heyden, binnen de prochie van Haeltert alwaer daeghelijcx devotie geschiet, door den ouderdom seer vervallen ende bij faute van opmaekinghe staet om geheel te vergaan, soo hebben den Eerw. Heere pastoor, bailliu, meyer, burghemeester ende schepenenmitsgaders van voorn. Devotie mitsgaders tot meerdere Eere ende glorie Godts ende O.L. Vrouwe, ende op het advies ende welbehagen van syn hoochweerdicheyt den artbescop van Mechelen – het woorn. Capelleken op te maecken ende restaureren.

In een behoorlijcken staet om daer inne den dienst van H. Misse te commen doen, welcke opmaekinghe niet schaedelijck en sal wesen aende prochie kercke van tvoorn. Haeltert, maer proffijtelijc mits dat het Incommen van 't selve capelleken excederende het noodsaeckelijc onderhoud geemployeert sal worden, tot proffijct van de prochie kercke, tot vervogh van welck octroy wij hebben ghecommitteert soo wij committeren mits desen Heer Joannes van Noeteren, pastoir in Haeltert, Benedictus van Maeren, Joos Lievens, Jan vanden Steende, Geeraert Coppens, Jan Kieckens, N. van Sinaey, 1669, L. Meert, Bailliu."

De akte draagt ook de goedkeuring van de Artsbisschop van Mechelen.

"Wij Humbertus Guiliemus, Aartsbisschop van Mechelen, mondelicks gehoord hebbende den Heere onsen Lantdeecken van Aelst verleenende ons consent tot octroij tot de opmaeking van de Capelle hier boven genoemt volghens dese acte des Pastoires, Balliu, Meyer, Burghemeester ende schepenen van Haeltert. Aldus gedaen tot Aelst den 9 Augusti des jaers 1669

Ter ordonantie

H.J. Van Susteren, Secret."

Na het beëindigen van de werken gaf de aartsbisschop de toelating de kapel te wijden onder de titel "O.L.V. ter Heyden". Elk jaar mag de mis opgedragen worden op het feest van O.L.V. Bezoeking. Deze toelating draagt de datum van 28 juni 1704.

Onder het Franse bewind werd de kapel verkocht in de maand floreal-7e jaar (april/mei 1898). Ze werd aangekocht door een zekere van Aelbroeck uit Gent voor J.B. Muylaert uit Haaltert (RAG-Fr. Rép. Nr 363).

Later werd het gebouw eigendom van de gemeente en sinds 1948 is de kapel "beschermd monument".

Volgens de overlevering werd ze eveneens gebruikt als herberg door de Franse soldaten. In die troebele tijden zouden soldaten opdracht gekregen hebben de kapel te verwoesten. Dankzij de enkele stuivers en veel borrels van een beschermer werd het gebouw gered (Med.)

Belangrijke herstellingswerken werden uitgevoerd vòòr het 2de eeuwfeest voor de som van 600 fr. ! Pastoor Pessemier schrijft: " 't was feest dan aan de kapel van O.L.Vrouw van Bijstand, het godsdienstig volk van Haaltert zal ze zich lang heugen".

Bij het 205-jarig bestaan werd in het portaal volgende tekst geplaatst (waarschijnlijk overgenomen van oudere tekst):

"Doet hier U caritaté tot sieraet van O.L.Vrouwe van Bystant opdat ge mogt bevryd syn van alle oneilen. Anno 1703-1953."

Beschrijving

Oorspronkelijk "Onze-Lieve-Vrouw ter heiden" genoemd. Door linden beschaduwde kapel aan de ingang van het ommuurde kerkhof aangelegd in 1869.

Laatbarok getint gebouw met zekere classicistische inslag, met twee traveeën en een driezijdige sluiting, afgedekt met een leien zadeldak op houten daklijstbalkjes; sierlijke klokkenruiter onder een naaldspits. Jaartal 1703 in een zandstenen cartouche.

Baksteenbouw met gebruik van zandsteen voor de afwerking.

Westgevel afgelijnd door pilasters op hoge zandstenen sokkel met Toscaans kapiteel; onderbroken hoofdstel en gekorniste kroonlijst als basis voor de combinatie van krul- en trapgevel met driehoekig fronton onder siervaasbekroning. Korfboogdeur in een zandstenen omlijsting met uitstekende imposten en in de druiplijst opgenomen sluitsteen; cartouche met opschrift "Maria/ Van Bystant/ B.V.O./ 1703" boven de deur. In top: oculus gevat in een zandstenen omlijsting met drie sluitstenen.

Zijgevels op een bakstenen sokkel met afschuining; rondboogvensters met ijzeren roedeverdeling in een zandstenen omlijsting. Portaaltje en deur met stijlen.

Bepoeterd interieur, begin 19de eeuw met faiencetegels bekleed. Barokaltaar.

Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.

Auteurs: Eeman, Michèle; d'Huyvetter, Clio & de Longie, Bea

Datum tekst: 1978

U kunt deze pagina citeren als:

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: *Kapel Maria van Bijstand met linden* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8856> (geraadpleegd op 1 maart 2019).